

FÖLDTANI KÖZLÖNY

Kiadja

A MAGYARHONI FÖLDTANI TÁRSULAT.

A választmány megbízásából szerkesztik

SAJÓHELYI FRIGYES és ROTH LAJOS

titkárok.

TARTALOM:

Szakgyűlés 1874-ik évi április hó 8-án. — A földtan az 1873-ik évi bécsi világtúrlaton II. rész. — A mezőgazdaszat céljainak megfelelő földtani térképek készítéséről Matyasovszky Jakabtól. — Jelentés Ungvár környékén tett földtani kirándulásokról. Rybár Istvántól. — A buzási gyógyfürdő és az ott legújabbán véghezvitt furások. Zsigmondy Vilmostól. — Földtani fölvételek. — Titkári közlemények. — A társulat könyveinek jegyzéke (Folytatás.)

Szakgyűlés 1874. évi április hó 8-án.

Tárgyak:

1. dr. Henszlmann Imre Majláth Béla, líptómegyei főjegyző úr által a líptói baráthegyi barlangban talált ősi emberi csontokat, a nevezett barlang rajzát, egy réteg-átmetszetet, valamint az e csontokkal együtt egy szintájban előfordult kőészközöket és mamuthfogakat — rajzban — mutatta be.

E nagybecsű és a tudományra nézve fölötte nagy fontossággal bíró leletről Majláth úr az „Archaeologiai Értesítő” számára egy hosszabb cikket írt, melyből dr. Henszlmann úr, előre bocsátván, hogy Majláth és társai hiába törekedtek egy nagy szikladarabot helyéből mozdítani, a következő pontokat olvasta föl:

„A meghíusult küzködés után a sziklától a főcsarnok felé másfél ölnyi hosszúságban s öt lábnyi szélességben elhordottuk

a másfél láb vastag televényföldet, s erős csákányok kezelése mellett, égő fáklyák és gyertyák világánál feltörtük a márványkemény travertint, mi szikrákat hányva darabokban hullott szét. Ezen réteg alatt nagy darabokból álló, a hőmpölygés által kerekded vagy gömbölyűvé vált köveket és kavicsot szemléltünk, miket csakis víz hordhatott oda, mert anyaguk épen olyan, mint az innét öt órányi távolságra kelet felé fekvő hradeki ártérnek granit-golyói és tömbjei, tehát egészen idegen a barlang neocom-mészközetétől, megüledett iszapfölddel a kövek közeiben. Ezen réteg vastagsága 4' 7"-nyire terjed. Tovább folytatván munkánkat, sárgás homokra bukkantunk, mi másfél lábnyi vastagsággal birt; ezen kavicsos homokréteg közepe felé találta Joob Mihály társam a bektüldött állkapocs-töredéket. A szótlan öröm meglepetése, mi egész valómat elönté, leirhatlan. A kihányt földet és rétegeket újra a legfigyelmesebben átvizsgáltuk, s a kiemelt kavicsos homok között egy csigolyacsontot vettünk észre. Ismét folytattuk a munkát. Ismét két lábnyi távolságban, hasonló szintájon, fekiüdt egy mammuthfog-töredék, mellette egy kőeszköz s két darab kovakő-forgács; a rétegnek a főcsarnok felőli részét lehordván, ugyanazon szintájban hevert a koponya-homlokcsont, kőtárgy és egy mammuthfog. A csontok fekvése összevissza hányt volt, így akadtunk⁷ cserép-töredék mellett egy ép és egy felhasított emberi szárcsontra, oldalbordára, csigolyákra, mintegy öt négyszög lábnyi téren.

Leásva a kavicsos homokot, a barlang sziklatalajához értünk, s a további kutatással estve, midőn már többi társaim jóval előbb eltávoztak, nyolecz órakor felhagytam és haza tértem.

Semikép sem tehető fel, hogy mindazon csontok, melyek a barlangokban találtaknak, az ott lakott, tanyázott emberektől vagy állatoktól erednének; sőt az ott legközelebb csatangoltakétól sem, hanem azoknak egy jó nagy részét a diluviális áramlatok hőmpölygő rohama, messzi-távol vidékről sodorta magával, míg azok a barlangok üregciben megtorlódván, leülepedtek. Ép oly kevésbé lehet föltenni, hogy mindazon állatok és emberek, melyeknek csontjai a barlangokban felhalmozódtak, a

diluvium hullámaiban lelték volna sirjukat, hiszen azok a lét harcában a climaticus viszonyok változása alatt, úgy mint ma is, már előbb befejezván a földi pályafutást, a feloszlás sötét országában alak- és anyagváltozás által más szerves életlét föltételévé váltak; vagy sirjaikban pihenték ki a lét harcának viszontagságos fáradalmait, míg a helyenkénti áramlatok hullámzó elemei fel nem dűlték azokat, magukkal söpörték s a barlangok üregeiben végre is lerakták. Innen magyarázható a barlangok csontmaradványainak különböző állapota. Némelyik annyira puha, korhadt, hogy már a lég érintkezésében elmállik, elporhanyúl, némelyik pedig oly ép, oly kemény, mintha csak rövid idő előtt tért volna az enyészet ölébe. Kiténik a mondottakból, hogy a barlangokba jutott csontok már akkor az elmállás különböző fokán állottak, a miért a jelen esetben is feltehető, hogy az említett homlokcsont egykori tulajdonosa nem lakta a barlangot; vagy élve találta, vagy máshonnét vitte oda, a miért is elmállási szaka még sokkal fiatalabb lehetett a többi ott talált csontokénál, és ezért különbözik ennek állapota a többiekétől, a miért is hiszem, hogy tartozik az ott felfedezett víz részeihez.

Ezen koponyacsontnak feltűnően vastag az állaga, a varrányoknál 0·010" vastagságú. A szemöld-csont roppant mérvű kifejlődése a neandervölgyi koponyára emlékeztet, s annak szélességében a befelé hajlott homlok-csatorna vad kinézést ad, a kifejlés igen alacsony fokát tünteti föl.

Ha tekintetbe vesszük a szemgüdrök irányát, — a jelen töredékdarabnál csak ez adhatja a fő- és kellő irányt, — majdnem kétségbe esik az ember, azt egykori társának tulajdonítani, mert összehasonlítva azt a jelenlegi koponyák szemgüdrének irányával, a koponyán szükségképen oly állást kellett vennie, hogy a szemgolyók vizirányosan foghatták fel a világgosság behatását s akkor az majdnem vízszintesen feküdt, s a homlok végképen elveszett. De ha feltéve, hogy az némileg mégis felfelé rézsut helyezkedett a koponyába, oly rögtön hátra esapott, és annyira prognath arcza volt tulajdonosának, hogy a koponya állatias, hosszú kifejlődése rendkívüli faj-alkatot képezett, mit meghatározni magamat feljogosítottak nem érzem.

Hogy a jelen csontdarab a koponya arczrészének felső esontja, azt a szemgödrök tanusítják, továbbá hogy az függőleges helyet nem foglalhatott a koponya előrészén, bizonyítja a szemgödrök iránya, mert ez esetben a szemgolyók egyenes iránya a mellkasra esik, a mi a képtelenséggel határos, s végre a varrányok fekvése is az ellenkezőt bizonyítja. Én különben csekély nézetem szerint a mikrocephalok-troglo-dyt fajához sorozom, a szerves fejlődés ama primitív fokából, mely a neandervölgyinek messze-mögötte áll, a mi a hirneves svájci tanár Desor figyelmét is magával ragadta.

Mind az elősorolt tények a lelet körülményeinek kellő megfigyelése mellett kétségkívülivé teszik, miszerint a baráthe-gyi barlangnak emberi és állati csontjai együttesen tanúi voltak ama catastrophának, mely a negyedleges korszak élő lényeit a helyenkénti áramlatok hullámsíjába temette. “

Ezen felolvasás után dr. Szabo József úr felhívja a társulat különös figyelmét e rendkívül fontos tárgyra, kiemeli, hogy Európának keleti részében eddig még nem találtattak vastagbőr-
rűtek maradványai emberi csontokkal együtt soha és sehol, hangsulyozza, hogy tudományosan kellene ott kutatni, mint az Angliában, Kent grófságban, történik, hol 8—10 év óta 1000 frtnyi összeg fordittatik ily célokra évenként, és végre egy bizottság kiküldetését hozza javaslatba, mely a szükséges lépéseket tenné, hogy akár a földtani társulat, akár az akadémia, akár más tudományos társulat vagy intézet budgetjébe további tudományos kutatásokra megkivántató összeg fölvétessék. Ezen indítvány elfogadtatván, a részletek megvitatása a választmányra bízott.

2. Mint második értekező Zsigmondy Vilmos úr: „A buziási gyógyvizek előjövetei viszonyairól“ szólott. (Lásd a jelen számban.)

3. Harmadik tárgy gyanánt dr. Krenner József úr: „Egy borsodmegyei ősrhinoceros felett“ értekezett. 1859-ben a muzeumba ugyan e vidékről (Szilvás, Borsodmegye) egy őslény agyarának a koronája küldetett be, ez évben pedig több zápfog, agyár és annak gyökere. Az agyarat a muzeum Prélyi úrnak köszöni. Ezen agyár a 15 év előtt beküldött ko-

ronával tökéletesen összeillett. E maradványok egy olyan rhinoceros-fajhoz (*Acerotherium incisivum*) tartoznak, melynek szarva nem volt, hanem e helyett borzasztó agyarokkal birt. Az *Acerotherium incisivum* maradványai a *Mastodon longirostris*, *Dinotherium giganteum* és *Hippoterium gracile*-éival együtt fordulnak elő a congeria-rétegek agyag- és homokjában, valamint az ú. n. belvedère-kavicsban.

Nevezetes, hogy az említett lelhelyen — Szilváson — az *Ac. incisivum* maradványaival együtt a *Mastodon longirostris* alsó állkapcsának tejfoga is előjött, mi nagy ritkaság.

4. A másod titkár a belépett új tagok s a kilépett illetőleg meghalt tagok neveit olvasta föl.

Beléptek: Eichleiter Antal, a Ganz-féle vasöntőde-részvénytársulat alelnöke Budapesten, Szumrák Pál, m. k. főmérnök Budapesten, és Dezső Lajos, tanítóképezdei tanár Léván (Bars megyében).

Meghaltak: Ballus Zsigmond, választmányi tag, Kuhnynyi Ferenc, a társulat tiszteletbeli elnöke és gr. Nádasdy Lipót.

A FÖLDTAN AZ 1873-IK ÉVI BÉCSI VILÁGTÁRLATON.

I. rész 107

(Dr. Hofmann Károly és Böckh János, m. k. főgeológok, Telegdi Roth Lajos, m. k. osztály-geológ és M. Matyasovszky Jakab, m. k. segéd-geológ által a nagyméltóságú földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. ministerium elé terjesztett jelentés.)

II. rész.

Áttérünk most jelentésünk második részére, melyben a kiállított nevezetesebb petrographiai és palaeontologiai tárgyakat fogjuk ismertetni. Ezek, részben a földtani térképek támogatásánál szolgálva, valamely vidék geologiai alkotásának képet tökéletesíteni vannak hivatva. Habár a kiállítás (főképp az iparnak szánt volt osztály) figyelmes bejárásánál minden világrésztt ásványi terményeiben többé-kevésbé képviselve találhattuk, mégis csak csekély volt a systematice rendezett gyűjtemények — vagy bizonyos rend szerint sorozott kőzet- s ásvány-minta-példányok — száma.